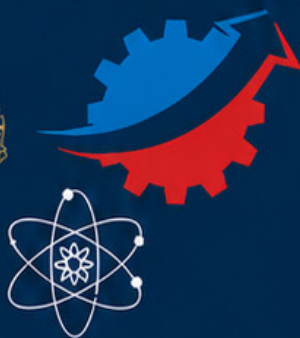

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026-YIL
IYUL/7-SON, II-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ФИЛИАЛ В г. ТАШКЕНТЕ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, iyul.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

OILAVIY KORXONALAR FAOLIYATINI BOSHQARISHNING TASHKILY MEXANIZMINI TIZIMLI TAHLILI10 Sultonov Bobirmirzo Mavlonjon o'g'li	
NEW ZEALAND'S EXPERIENCE IN TRANSITIONING TO INFLATION TARGETING21 Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
ВЛИЯНИЕ ПАРАМЕТРОВ ПРОЦЕССА ТЕКУЧЕСТИ НА СВОЙСТВА ГРАНУЛИРОВАННЫХ МАТЕРИАЛОВ НА ОСНОВЕ УГОЛЬНЫХ ОТХОДОВ В РАМКАХ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ28 Абдуганиев Азизбек, Кулдашева Азиза	
BUDJET TUSHUMLARINI OSHIRISHDA BOJXONA TO'LOVLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK BAHOLASH VA PROGNOZLASH33 Fayzullayev Farrux Sharofovich	

BUDJET TUSHUMLARINI OSHIRISHDA BOJXONA TO'LOVLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK BAHOLASH VA PROGNOZLASH

Fayzullayev Farrux Sharofovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: O'zbekistonda bojxona to'lovlari tushumlarining 2020–2025-yillardagi dinamikasi hamda ularning import hajmi bilan statistik bog'liqligi baholangan. Kuzatuvlar sonining cheklanganligi hisobga olinib, import hajmiga asoslangan bir omilli OLS regressiya modeli qo'llanildi. Model natijasiga ko'ra, import hajmining 1 mlrd AQSH dollariga oshishi bojxona tushumlarining o'rtacha 2,196 trln so'mga ko'payishi bilan bog'liq bo'lib, model bojxona tushumlaridagi o'zgarishlarning 98,4 foizini izohlaydi. 2026–2028-yillar uchun bazaviy prognoz ishlab chiqildi. Raqamlashtirish, risklarni boshqarish, post-bojxona audit va idoralararo axborot almashinuvi regressiyaga kiritilmagan bo'lsa-da, bojxona ma'muriyatchiligi samaradorligini oshiruvchi institutsional omillar sifatida tahlil qilindi. Tadqiqot yakunida bojxona tushumlarini baholash va prognozlashga mo'ljallangan CRFM konseptual modeli taklif etildi.

Kalit so'zlar: bojxona to'lovlari, davlat byudjeti, fiskal siyosat, ekonometrik model, regressiya tahlili, prognozlash, import hajmi, bojxona ma'muriyatchiligi, risklarni boshqarish, raqamlashtirish.

Аннотация: В статье исследована динамика таможенных поступлений Узбекистана за 2020–2025 годы и оценена их статистическая связь с объемом импорта. С учетом ограниченного числа наблюдений применена однофакторная модель OLS, в которой объем импорта выступает объясняющей переменной. Согласно результатам, увеличение импорта на 1 млрд долларов США связано в среднем с ростом таможенных поступлений на 2,196 трлн сумов, а модель объясняет 98,4 процента их вариации. Сформирован базовый прогноз на 2026–2028 годы. Цифровизация, управление рисками, посттаможенный аудит и межведомственный обмен данными рассмотрены как институциональные факторы повышения эффективности таможенного администрирования. Предложена концептуальная модель CRFM.

Ключевые слова: таможенные платежи, государственный бюджет, фискальная политика, эконометрическая модель, прогнозирование, импорт, цифровизация, управление рисками, таможенное администрирование.

Abstract: This article examines the dynamics of customs revenues in Uzbekistan during 2020–2025 and evaluates their statistical relationship with import volume. Given the limited number of observations, a parsimonious single-factor OLS model is estimated with import volume as the explanatory variable. The results indicate that a USD 1 billion increase in imports is associated with an average increase of UZS 2.196 trillion in customs revenues, while the model explains 98.4 percent of their variation. A baseline forecast for 2026–2028 is developed. Digitalization, risk management, post-clearance audit, and interagency data exchange are discussed as institutional drivers of customs administration efficiency rather than as regressors. The study also proposes a conceptual Customs Revenue Forecasting Model (CRFM).

Keywords: customs revenues, state budget, fiscal policy, econometric model, forecasting, OLS regression, customs administration, digitalization, risk management.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida globallashtirish jarayonlarining jadallashuvi, xalqaro savdo hajmlarining kengayishi hamda transchegaraviy elektron tijoratning rivojlanishi davlatlarning fiskal siyosatida bojxona organlarining ahamiyatini yanada oshirmoqda. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF), Jahon savdo tashkiloti (WTO), Jahon Bojxona Tashkiloti (WCO) hamda Jahon Banki ma'lumotlariga ko'ra, rivojlanayotgan mamlakatlarda bojxona to'lovlari davlat byudjeti daromadlarining muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Shu sababli bojxona tushumlarini shakllantiruvchi omillarni ilmiy asosda baholash, ularning o'zaro bog'liqligini ekonometrik usullar yordamida aniqlash hamda istiqboldagi o'zgarishlarni prognozlash fiskal siyosat samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri sanaladi.

So'nggi yillarda xalqaro amaliyotda bojxona tushumlarini oshirish boj stavkalarini ko'tarish hisobiga emas, balki bojxona ma'muriyatchiligini takomillashtirish, risklarni boshqarish tizimini rivojlantirish, sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalaridan foydalanish, post-bojxona auditini kuchaytirish hamda bojxona organlari faoliyatini

to'liq raqamlashtirish orqali amalga oshirilmoqda. Mazkur yondashuv bojxona nazoratining aniqligini oshirish, noqonuniy importni qisqartirish va davlat byudjeti daromadlarini barqaror ko'paytirishga xizmat qilmoqda.

O'zbekistonda ham bojxona tizimini isloh qilish va davlat byudjeti daromadlarini oshirish bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 27-apreldagi "Bojxona ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-122-son¹ Farmoni, 2025-yil 25-martdagi "Davlat bojxona xizmati organlarining faoliyati samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-57-son² Farmoni hamda 2025-yil 25-martdagi "Davlat bojxona xizmati organlarining faoliyatini tashkil etish va bojxona ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-122-son³ qarori asosida bojxona ma'muriyatchiligini modernizatsiya qilish, elektron bojxona xizmatlarini rivojlantirish, xavflarni boshqarish tizimini takomillashtirish va post-bojxona auditini kengaytirish bo'yicha yangi institutsional mexanizmlar joriy etildi. Mazkur islohotlar bojxona to'lovlarini undirish samaradorligini oshirish va davlat byudjeti daromadlarini barqaror ko'paytirishga xizmat qilmoqda. Shunga qaramay, bojxona to'lovlariga ta'sir etuvchi makroiqtisodiy va institutsional omillarning o'zaro bog'liqligi, ularning fiskal natijalarga ta'siri hamda istiqboldagi o'zgarishlarini ekonometrik modelashtirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar yetarli darajada shakllanmagan. Mazkur maqolaning maqsadi bojxona tushumlariga ta'sir etuvchi asosiy omillarni ekonometrik baholash, ularning statistik ahamiyatini aniqlash hamda 2026–2028-yillar uchun ilmiy asoslangan prognozlarni ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bojxona to'lovlarining davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishdagi o'rni, ularga ta'sir etuvchi makroiqtisodiy va institutsional omillar hamda bojxona ma'muriyatchiligi samaradorligini baholash masalalari xorijiy, MDH va O'zbekiston olimlari tomonidan turli yo'nalishlarda tadqiq etilgan. Biroq mavjud ilmiy ishlarda bojxona tushumlariga ta'sir etuvchi omillarni kompleks ekonometrik baholash hamda ularning istiqboldagi rivojlanishini prognozlash masalalari yetarli darajada yoritilmagan. Shu bois mazkur tadqiqotda mavjud ilmiy qarashlar tizimli tahlil qilinib, ilmiy bo'shliq aniqlanadi.

Xorijiy iqtisodiy adabiyotlarda bojxona to'lovlari davlatning fiskal barqarorligini ta'minlovchi asosiy daromad manbalaridan biri sifatida baholanadi. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda bojxona organlari nafaqat boj va soliqlarni undirish, balki noqonuniy savdoga qarshi kurashish, tashqi savdoni tartibga solish hamda investitsion muhitni yaxshilashda muhim institut sifatida e'tirof etiladi.

T. Cantens, R. Ireland va G. Raballand bojxona ma'muriyatchiligini baholashda fiskal natijalar bilan bir qatorda bojxona nazorati sifati, rasmiylashtirish tezligi, tadbirkorlarning tranzaksiya xarajatlari va davlat boshqaruvi samaradorligini ham hisobga olish zarurligini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, zamonaviy bojxona organining asosiy vazifasi faqat boj yig'ish emas, balki xavflarni boshqarish orqali qonuniy savdoni rag'batlantirishdan iborat.⁴ **G. Montagnat-Rentier** bojxona tushumlarini oshirishning eng samarali yo'li tarif stavkalarini oshirish emas, balki bojxona qiymatini to'g'ri aniqlash, risklarni boshqarish tizimini rivojlantirish, post-bojxona auditini kuchaytirish va bojxona qarzdorligini samarali undirish ekanligini asoslaydi. Olimning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, bojxona ma'muriyatchiligining sifati oshishi bojxona tushumlarining barqaror o'sishiga olib keladi.⁵ **Y. Arvanitis** bojxona islohotlarini institutsional iqtisodiyot nuqtayi nazaridan tahlil qilib, faqat axborot tizimlarini joriy etish yetarli emasligini, boshqaruv sifati, xodimlar malakasi, korrupsiyani kamaytirish va natijadorlikni baholash tizimi ham birgalikda rivojlantirilishi lozimligini qayd etadi.⁶ **A.A. Pérez Azcárraga, T. Matsudaira, G. Montagnat-Rentier va J. Clark-Suzuki** bojxona ma'muriyatchiligini raqamli transformatsiya sharoitida o'rganib, sun'iy intellekt, Big Data va idoralararo axborot almashinuvi bojxona tushumlarini sezilarli darajada oshirishini ilmiy jihatdan asoslaydilar. Ularning fikricha, bojxona organlari tomonidan yig'iladigan QQS, aksiz va boj to'lovlari davlat fiskal siyosatining muhim tarkibiy elementi hisoblanadi.⁷ Jahon savdo tashkiloti (WTO)ning Bojxona qiymati to'g'risidagi Bitimi hamda Savdoni yengillashtirish to'g'risidagi Bitimi⁸ bojxona

1 <https://lex.uz/docs/5998615>

2 <https://lex.uz/docs/7451997>

3 <https://lex.uz/docs/7452043>

4 Cantens, T., Ireland, R., & Raballand, G. (Eds.). (2013). *Reform by Numbers: Measurement Applied to Customs and Tax Administrations in Developing Countries*. Washington, DC: World Bank.

5 Pérez Azcárraga, A. A., Matsudaira, T., Montagnat-Rentier, G., Nagy, J., & Clark, R. J. (2022). *Customs Matters: Strengthening Customs Administration in a Changing World*. International Monetary Fund.

6 Arvanitis, Y., & Raballand, G. (2023). *Customs Reform in Developing Countries: Time for a Rethink? Equitable Growth, Finance and Institutions Notes*. Washington, DC: World Bank.

7 Pérez Azcárraga, A. A., Matsudaira, T., Montagnat-Rentier, G., Nagy, J., & Clark, R. J. (2022). *Customs Matters: Strengthening Customs Administration in a Changing World*. Washington, DC: International Monetary Fund. <https://doi.org/10.5089/9798400200120.071>

8 World Trade Organization. Agreement on Trade Facilitation. Elektron manba. Murojaat sanasi: 17.07.2026. [Elektron manba](#). World Trade Organization. Agreement on Implementation of Article VII of GATT 1994 (Customs Valuation). Elektron manba. Murojaat sanasi: 17.07.2026. [Elektron manba](#)

qiymatini aniqlash, xavflarni boshqarish, elektron deklaratsiyalash va post-bojxona auditini xalqaro standartlar asosida amalga oshirish davlat byudjeti daromadlarini oshirish bilan bir qatorda xalqaro savdo xarajatlarini ham kamaytirishini ko'rsatadi.

Rossiya va boshqa MDH davlatlari olimlari bojxona to'lovlarini davlat moliyaviy xavfsizligining muhim instrumenti sifatida tadqiq qilganlar. **S.M. Karanets** bojxona to'lovlari federal byudjet daromadlarining muhim manbai ekanligini ta'kidlab, ularning hajmi import tarkibi, tashqi savdo aylanmasi, valyuta kursi va tarif siyosatiga bevosita bog'liq ekanligini asoslaydi.⁹ **S.V. Pankova** bojxona to'lovlarini iqtisodiy faoliyat obyekti sifatida baholab, bojxona qiymatini sun'iy pasaytirish, noto'g'ri deklaratsiyalash va yashirin iqtisodiyot davlat byudjetiga katta zarar yetkazishini ko'rsatadi.¹⁰ **K.A. Bulycheva** bojxona bojlari davlatning moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. Uning fikricha, tashqi savdoga yuqori darajada bog'liq mamlakatlarda bojxona tushumlari byudjet barqarorligini ta'minlaydi, biroq jahon bozoridagi o'zgarishlar ushbu daromadlarning o'zgaruvchanligini ham kuchaytiradi.¹¹ **E.O. Zavyalova** bojxona to'lovlarini baholashda fiskal multiplikator yondashuvini qo'llab, tarif stavkalari oshirilishi har doim ham davlat daromadlarini ko'paytirmasligini isbotlaydi. Ayrim hollarda boj stavkalarining pasayishi import hajmining ortishi hisobiga umumiy fiskal samarani oshirishi mumkin.¹²

O'zbekistonda bojxona tizimini isloh qilish va davlat byudjeti daromadlarini oshirish masalalari so'nggi yillarda iqtisodchi olimlar tomonidan faol o'rganilmoqda. **A. Suyunov va N. Turayev** bojxona ma'muriyatchiligini rivojlantirish bojxona organlari faoliyatining samaradorligini oshirish bilan birga davlat byudjeti daromadlarini barqaror shakllantirishning muhim omili ekanligini qayd etadilar.¹³ **N.J. Sheraliev** davlat byudjeti daromdlari tarkibini tahlil qilib, soliq va bojxona ma'muriyatchiligini raqamlashtirish davlat fiskal siyosatining samaradorligini oshirishini ilmiy asoslaydi.¹⁴ **A. Aktamov** bojxona auditini takomillashtirish, elektron nazorat tizimlarini kengaytirish va risklarni boshqarish mexanizmlarini rivojlantirish qo'shimcha bojxona tushumlarini aniqlash imkoniyatini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatadi.¹⁵ O'zbekistonlik olimlarning aksariyati bojxona ma'muriyatchiligi, bojxona nazorati, tashqi savdo va davlat byudjeti daromdlari o'rtasidagi bog'liqlikni tadqiq qilgan bo'lsalar-da, bojxona tushumlariga ta'sir etuvchi omillarni ekonometrik modellar asosida baholash va ularning istiqboldagi prognozini ishlab chiqishga bag'ishlangan tadqiqotlar deyarli uchramaydi.

Yuqoridagi ilmiy qarashlarni umumlashtirish shuni ko'rsatadiki, xorijiy tadqiqotlarda bojxona ma'muriyatchiligi samaradorligi, raqamlashtirish va risklarni boshqarish tizimiga alohida e'tibor qaratilgan, MDH davlatlari olimlari esa bojxona to'lovlarining fiskal va moliyaviy xavfsizlikdagi o'rnini chuqur tadqiq etgan. O'zbekistonlik olimlarning ishlari asosan bojxona tizimini isloh qilish va davlat byudjeti daromadlarini shakllantirish masalalariga bag'ishlangan. Muallif fikricha, mavjud ilmiy tadqiqotlarning asosiy cheklovi bojxona tushumlariga ta'sir etuvchi omillar alohida-alohida tahlil qilinganidadir. Import hajmi, yalpi ichki mahsulot, valyuta kursi, bojxona imtiyozlari, bojxona qiymati nazorati, raqamlashtirish darajasi va risklarni boshqarish tizimining o'zaro ta'siri yagona ekonometrik model asosida kompleks baholanmagan. Shu sababli mazkur maqolada kuzatuvlar sonining cheklanganligi hisobga olinib, bojxona tushumlari bilan import hajmi o'rtasidagi bog'liqlik bir omilli OLS regressiya modeli asosida baholanadi hamda 2026–2028-yillar uchun prognoz ko'rsatkichlari ishlab chiqiladi. Mazkur yondashuv davlat byudjeti daromadlarini rejalashtirish aniqligini oshirish, bojxona siyosatini ilmiy asosda takomillashtirish va fiskal samaradorlikni baholash uchun yangi metodik yondashuvni taklif etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda bojxona to'lovlarining davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishdagi fiskal ahamiyatini baholash hamda ularga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash uchun iqtisodiy-statistik, korrelatsion va regressiya tahlili usullaridan foydalanildi. Kuzatuvlar soni cheklanganligi sababli ko'p omilli model o'rniga bojxona tushumlari bilan import hajmi o'rtasidagi bog'liqlikni ifodalovchi bir omilli OLS regressiya modeli tanlandi. Mazkur yondashuv parametrlarni statistik jihatdan baholash uchun erkinlik darajasini saqlab qoladi va natijalarni

- 9 Каранец, С. М. Место таможенных платежей в формировании доходной части федерального бюджета // *Бюллетень инновационных технологий*. - 2019. - Т. 3. - № 1 (9). - С. 44–48.
- 10 Панкова, С. В., Левин, В. С., & Попов, В. В. (2020). Анализ таможенных платежей как объекта экономической деятельности таможенных органов: современные реалии в условиях теневого экспорта. *Учет. Анализ. Аудит*, 7(6), 13–25. <https://doi.org/10.26794/2408-9303-2020-7-6-13-25>
- 11 Булычева, К. А. (2019). Таможенные пошлины как фактор обеспечения финансовой безопасности Российской Федерации. *Вестник Московского университета МВД России*, № 3, 267–270.
- 12 Завьялова, Е. О. (2023). О содержании понятия «таможенные платежи» и системе таможенного обложения. *Известия Байкальского государственного университета*, 33(4), 677–684. [https://doi.org/10.17150/2500-2759.2023.33\(4\).677-684](https://doi.org/10.17150/2500-2759.2023.33(4).677-684)
- 13 Suyunov, A., & Turayev, N. (2021). *Bojxona ma'murchiligi: nazariya va amaliyot*. Toshkent: Bojxona instituti.
- 14 Sheraliev, N. J. (2025). Islohotlarning zamonaviy sharoitlarida davlat byudjeti daromadlarini shakllanish tendensiyalari. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, 13(1), 136–141. https://doi.org/10.55439/EIT/vol13_iss1/646
- 15 O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 25-fevraldagi 101-son qarori. *Bojxona auditini o'tkazish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida*.

haddan tashqari talqin qilish xavfini kamaytiradi. Tadqiqotning axborot bazasi sifatida O'zbekiston Respublikasi Bojxona qo'mitasi, Iqtisodiyot va moliya vazirligi, Milliy statistika qo'mitasi, Markaziy bank, Jahon Banki (World Bank), Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF), Jahon Savdo Tashkiloti (WTO) hamda Jahon Bojxona Tashkiloti (WCO)ning 2020–2025-yillarga oid rasmiy statistik ma'lumotlaridan foydalanildi. Tadqiqotda dastlab bojxona to'lovlari tushumlarining dinamikasi statistik tahlil qilinib, ularning davlat byudjeti daromadlaridagi ulushi hamda o'sish sur'atlari aniqlandi. Keyingi bosqichda bojxona tushumlariga ta'sir etuvchi asosiy makroiqtisodiy va institutsional omillar tanlab olindi. Modelda BT — bojxona to'lovlari tushumlari (trln so'm), IM — import hajmi (mlrd AQSH dollari), β_0 — doimiy had, β_1 — import hajmining bojxona tushumlariga o'rtacha ta'sir koeffitsiyenti, ε — tasodifiy xatolikni ifodalaydi. 2020–2025-yillik ma'lumotlar qisqa vaqt qatorini tashkil etgani sababli natijalar pilot baholash sifatida talqin qilinadi; kelgusida choraklik yoki oylik ma'lumotlar asosida modelni kengaytirish maqsadga muvofiq.

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda O'zbekistonda davlat byudjeti daromadlarini oshirishga qaratilgan fiskal islohotlar doirasida bojxona ma'muriyatchiligini takomillashtirish ustuvor yo'nalishlardan biriga aylandi. Bojxona organlari faoliyatini raqamlashtirish, elektron deklaratsiyalash tizimini rivojlantirish, xavflarni boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish va post-bojxona auditini keng joriy etish natijasida bojxona tushumlari hajmida barqaror o'sish kuzatilmoqda. 2020–2025-yillar davomida bojxona to'lovlari hajmi qariyb uch baravar oshgani kuzatiladi. Mazkur o'sish import hajmining kengayishi, bojxona qiymatini aniqlash tizimining takomillashuvi, noqonuniy importga qarshi kurashning kuchayishi hamda raqamli bojxona texnologiyalarining joriy etilishi bilan izohlanadi. Muallif fikricha, bojxona tushumlari o'sishining asosiy omili tarif stavkalarining oshirilishi emas, balki bojxona ma'muriyatchiligining sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilganidir. Ayniqsa, xavflarni boshqarish tizimining joriy etilishi bojxona nazoratini selektiv tashkil etish imkonini yaratib, yuqori xavfli operatsiyalarni aniqlash samaradorligini sezilarli darajada oshirdi. Davlat byudjetiga qo'shimcha tushumlar ta'minlandi, bojxona rasmiylashtiruv muddati qisqardi hamda tadbirkorlik subyektlarining ma'muriy xarajatlari kamaydi (1-jadval).

1-jadval

O'zbekistonda bojxona to'lovlari tushumlarining asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar bilan o'zaro bog'liqligi (2020–2025-yillar)¹⁶

Yillar	Bojxona to'lovlari, trln so'm	Import, mlrd AQSH dollari	YaIM, trln so'm	Dollar kursi, so'm	Byudjet daromadlari, trln so'm
2020	24,7	21,1	602,6	10 476	132,9
2021	31,6	25,5	734,6	10 837	164,7
2022	41,2	30,7	888,3	11 225	206,4
2023	53,8	36,8	1 066,60	12 338	263,4
2024	63,1	39,8	1 280,20	12 920	310,6
2025	74,9	43,6	1 486,80	13 150	358,5

Bojxona to'lovlari hajmi bilan import hajmi hamda davlat byudjeti daromadlari o'rtasida bevosita musbat bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Xususan, 2020–2025-yillarda import hajmi qariyb ikki baravar oshgani bojxona tushumlarining ham 24,7 trln so'mdan 74,9 trln so'mga yetishiga xizmat qilgan. Shu davr mobaynida davlat byudjeti daromadlari ham izchil o'sib borgan. Bu holat bojxona to'lovlarining fiskal barqarorlikni ta'minlashdagi strategik ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi. Muallif fikricha, bojxona tushumlarining o'sishi faqat tashqi savdo hajmining ortishi bilan emas, balki bojxona ma'muriyatchiligini raqamlashtirish, elektron deklaratsiyalash, bojxona qiymatini nazorat qilish hamda risklarni boshqarish tizimini takomillashtirish natijasida ham yuzaga kelgan.

Ekonometrik tahlilning dastlabki bosqichida bojxona to'lovlari bilan asosiy mustaqil omillar o'rtasidagi korrelatsion bog'liqlik baholandi (2-jadval).

16 Manba: O'zbekiston Respublikasi Bojxona qo'mitasi, Milliy statistika qo'mitasi, Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan umumlashtirilgan.

2-jadval

Bojxona tushumlari va asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi korrelatsiya¹⁷

Ko'rsatkich	Korrelatsiya koeffitsiyenti (r)
Import hajmi	0,992
YalM	0,998
Davlat byudjeti daromadlari	0,999
Dollar kursi	0,986

Korrelatsion tahlil import hajmi, yalpi ichki mahsulot, davlat byudjeti daromadlari va boshqa ko'rsatkichlarning bojxona tushumlari bilan musbat bog'liqligini ko'rsatdi. Biroq qisqa vaqt qatorida barcha ko'rsatkichlarning umumiy o'sish trendi korrelatsiya koeffitsiyentlarini sun'iy ravishda yuqori ko'rsatishi mumkin. Shu sababli korrelatsiya natijalari sababiy ta'sir sifatida emas, balki dastlabki statistik bog'liqlik sifatida talqin qilindi. Omillar o'rtasidagi yuqori o'zaro bog'liqlik multikollinearlik xavfini kuchaytiradi. Shu bois asosiy regressiya modelida kuzatuvlar soniga mos ravishda faqat import hajmi mustaqil o'zgaruvchi sifatida qoldirildi. Raqamlashtirish va risklarni boshqarish ko'rsatkichlari esa institutsional omillar sifatida sifat jihatdan tahlil qilindi. Raqamlashtirish va risklarni boshqarish bo'yicha bir xil metodikada shakllantirilgan uzoq muddatli miqdoriy qatorlar mavjud emasligi sababli ushbu omillar korrelatsion jadvaldan chiqarildi va sifat jihatidan institutsional omillar sifatida tahlil qilindi. Kelgusida choraklik yoki oylik ma'lumotlar mavjud bo'lganda import hajmi bilan bir qatorda valyuta kursi, tarif siyosati, raqamlashtirish va risklarni boshqarish indikatorlarini kengaytirilgan modelga kiritish prognoz aniqligini oshirishi mumkin.

Tadqiqotda bojxona tushumlariga ta'sir etuvchi asosiy miqdoriy omilni baholash maqsadida import hajmiga asoslangan bir omilli OLS regressiya modeli qurildi.

$$BT = \beta_0 + \beta_1 IM + \varepsilon$$

Modelni baholash natijalari quyidagi jadvalda keltirilgan. Koeffitsiyentlar 2020–2025-yillarning yillik kuzatuvlari asosida hisoblangan (3-jadval).

3-jadval

Import hajmiga asoslangan OLS regressiya modeli natijalari¹⁸

Model statistikasi:

O'zgaruvchi	Koeffitsiyent	t-statistika	p-qiyamat
Doimiy had	-24,056	-5,053	0,007
Import hajmi	2,196	15,613	<0,001

$$R^2 = 0,984$$

$$\text{Tuzatilgan } R^2 = 0,980$$

$$F\text{-statistika} = 243,771$$

$$\text{Prob}(F) < 0,001$$

$$\text{Kuzatuvlar soni: } n = 6; \text{ erkinlik darajasi: } 4$$

BOJXONA TO'LOVLARINI 2026–2028-YILLARGA PROGNOZLASH

Prognoz import hajmining kutilayotgan ko'rsatkichlarini baholangan regressiya tenglamasiga kiritish orqali shakllantirildi. Prognoz natijalari bazaviy ssenariyni ifodalaydi va valyuta kursi, tarif siyosati hamda tashqi savdo kon'yunkturasidagi keskin o'zgarishlar yuz berganda qayta ko'rib chiqilishi kerak.

Bazaviy prognozga ko'ra, bojxona tushumlari 2026-yilda 77,2 trln so'm, 2027-yilda 83,3 trln so'm va 2028-yilda 89,7 trln so'mni tashkil etishi mumkin. 2028-yil ko'rsatkichi 2025-yildagi amaldagi darajaga nisbatan qariyb 19,8 foiz yuqoridir. Prognoz import hajmining kutilayotgan o'sishiga asoslangan bo'lib, bojxona qiymatini to'g'ri aniqlash, elektron deklaratsiyalash qamrovini kengaytirish va risk profillarini takomillashtirish tushumlarning prognoz doirasida shakllanishini qo'llab-quvvatlaydi (4-jadval).

17 Manba: Muallif hisob-kitoblari.

18 Manba: Muallif hisob-kitoblari.

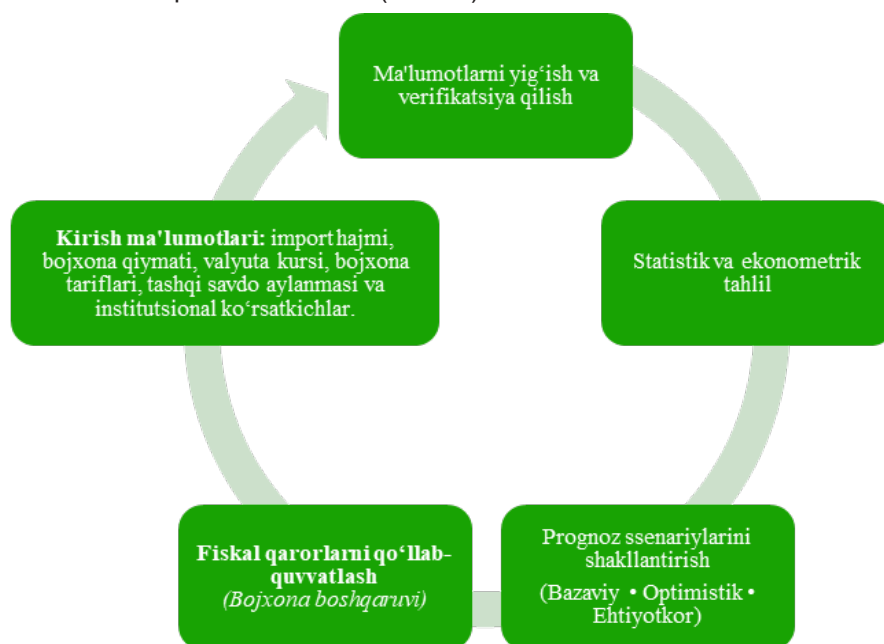
4-jadval

O'zbekistonda bojxona to'lovlari tushumlarining 2026–2028-yillarga bazaviy prognozi¹⁹

Yillar	Import hajmi (mlrd AQSH dollari)	Prognoz qilingan bojxona tushumlari (trln so'm)	O'sish sur'ati (%)
2025 (amalda)	43,6	74,9	-
2026	46,1	77,2	3,1
2027	48,9	83,3	7,9
2028	51,8	89,7	7,7

Prognozning cheklovi shundaki, model qisqa yillik vaqt qatoriga asoslangan. Shu sababli amaliy rejalashtirishda prognoz intervali, choraklik ma'lumotlar va muqobil ssenariylar bilan qo'shimcha baholash o'tkazish lozim. Bunday natijaga import hajmining kengayishi, tashqi iqtisodiy faoliyatning faollashuvi, bojxona nazoratining raqamlashtirilishi hamda risklarni boshqarish tizimining yanada takomillashishi ijobiy ta'sir ko'rsatishi kutilmoqda. Muallif fikricha, bojxona organlarida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish, avtomatlashtirilgan risk profillarini joriy etish va idoralararo elektron axborot almashinuvini rivojlantirish prognoz ko'rsatkichlarining amalda ham ta'minlanishiga xizmat qiladi.

CRFM modeli to'rtta izchil bosqichdan iborat: 1) import hajmi va bojxona tushumlari bo'yicha ma'lumotlarni yig'ish va tekshirish; 2) iqtisodiy-statistik hamda regressiya tahlilini amalga oshirish; 3) bazaviy, optimistik va ehtiyotkor ssenariylar bo'yicha prognoz tuzish; 4) prognoz natijalarini risklarni boshqarish, post-bojxona auditi va byudjetni rejalashtirish qarorlariga integratsiya qilish. Modelning kirish ma'lumotlari import hajmi, valyuta kursi, tarif stavkalari va institutsional samaradorlik indikatorlaridan, chiqish natijasi esa kutilayotgan bojxona tushumlari va fiskal xavf diapazonidan iborat (1-rasm).

1-rasm. Bojxona tushumlarini prognozlashning CRFM konseptual modeli²⁰

Ilmiy yangilik:

1. Tadqiqot doirasida quyidagi ilmiy natijalar olindi:
2. Kuzatuvlar sonining cheklanganligi hisobga olinib, statistik jihatdan baholanishi mumkin bo'lgan importga asoslangan parsimon regressiya modeli taklif qilindi.
3. Bojxona tushumlari bilan makroiqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlik trend ta'sirini hisobga olgan holda ehtiyotkor talqin qilindi.
4. 2026–2028-yillar uchun import ssenariylariga asoslangan bazaviy prognoz ko'rsatkichlari ishlab chiqildi.
5. CRFM modeli ma'lumotlarni tekshirish, regressiya baholashi, ssenariyli prognoz va boshqaruv qarorlariga integratsiya bosqichlari bilan aniqlashtirildi.
6. Davlat byudjetini rejalashtirishda yillik modelni choraklik va oylik ma'lumotlar bilan muntazam yangilash

¹⁹ Manba: Muallifning bazaviy ssenariy bo'yicha hisob-kitoblari.

²⁰ Manba: Jahon bojxona tashkiloti (WCO), Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF), Jahon banki (World Bank) hamda O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasining bojxona ma'muriyatchiligi va fiskal prognozlashga oid metodik hujjatlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

bo'yicha amaliy tavsiya asoslandi.

Tadqiqot 2020–2025-yillarning oltita yillik kuzatuviga asoslanganligi sababli regressiya natijalari pilot baholash sifatida talqin qilinadi. Qisqa vaqt qatori trend ta'sirini to'liq ajratish, strukturaviy uzilishlarni aniqlash hamda keng diagnostik testlarni barqaror qo'llash imkonini cheklaydi. Raqamlashtirish va risklarni boshqarish kabi institutsional omillar bo'yicha bir xil metodikada shakllantirilgan uzoq muddatli miqdoriy qatorlar mavjud emasligi sababli ular asosiy regressiyaga kiritilmadi. Kelgusida modelni choraklik yoki oylik ma'lumotlar, inflyatsiyadan tozalangan ko'rsatkichlar, stasionarlik testlari, prognoz intervallari hamda bazaviy, optimistik va ehtiyotkor ssenariylar asosida kengaytirish maqsadga muvofiq.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari bojxona to'lovlari O'zbekiston davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishda muhim fiskal manba ekanligini ko'rsatdi. 2020–2025-yillarda bojxona tushumlari 24,7 trln so'mdan 74,9 trln so'mga oshgan. Import hajmiga asoslangan regressiyada R^2 0,984 ni, import koeffitsiyenti esa 2,196 ni tashkil etdi. Bazaviy prognoz bo'yicha bojxona tushumlari 2028-yilda 89,7 trln so'mga yetishi mumkin. Biroq qisqa yillik vaqt qatori natijalarni cheklaydi; shu sababli modelni choraklik yoki oylik ma'lumotlar, prognoz intervallari va muqobil ssenariylar asosida muntazam qayta baholash zarur.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Bojxona organlarida sun'iy intellektga asoslangan risklarni boshqarish tizimini keng joriy etish.
2. Elektron deklaratsiyalash va "Yagona darcha" axborot tizimlarini yanada takomillashtirish.
3. Post-bojxona auditining qamrovini kengaytirish orqali qo'shimcha fiskal zaxiralarni aniqlash.
4. Bojxona organlari va boshqa davlat idoralari o'rtasida real vaqt rejimidagi ma'lumotlar almashinuvini rivojlantirish.
5. Davlat byudjeti daromadlarini rejalashtirishda ekonometrik prognozlash modellaridan muntazam foydalanish.

Taklif etilgan yondashuv bojxona ma'muriyatchiligi samaradorligini oshirish, davlat byudjeti daromadlarini barqaror ko'paytirish hamda fiskal siyosatning ilmiy asoslanganligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (yangi tahrir) // URL: <https://constitution.uz/oz>
2. O'zbekiston Respublikasi Bojxona kodeksi // URL: <https://lex.uz/docs/2876354>
3. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi // URL: <https://lex.uz/docs/4674902>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 27-apreldagi "Bojxona ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-122-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/docs/5998615>
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 25-martdagi "Davlat bojxona xizmati organlarining faoliyati samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-57-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/docs/7451997>
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 25-martdagi "Davlat bojxona xizmati organlarining faoliyatini tashkil etish va bojxona ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-122-son qarori // URL: <https://lex.uz/docs/-7452043>
7. O'zbekiston Respublikasi Bojxona qo'mitasi. Rasmiy axborot va statistik ma'lumotlar. Elektron manba. <https://customs.uz/uz>
8. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Tashqi savdo va makroiqtisodiy statistika. Elektron manba. <https://stat.uz/uz>
9. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Valyuta kurslari va makroiqtisodiy sharhlar. Elektron manba. <https://cbu.uz/uz>
10. World Trade Organization. Agreement on Trade Facilitation. Elektron manba. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/tfa_e.htm
11. World Trade Organization. Agreement on Implementation of Article VII of GATT 1994 (Customs Valuation). Elektron manba. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/20-val.pdf
12. World Customs Organization. SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade. Elektron manba. <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/safe-package/safe-framework-of-standards.pdf>
13. World Customs Organization. Revised Kyoto Convention. Elektron manba. https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv.aspx
14. World Customs Organization. Time Release Study Guide. Elektron manba. <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/time-release-study/wco-time-release-study-guide--version-4-2025.pdf>
15. International Monetary Fund. World Economic Outlook Database. Elektron manba. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database>
16. International Monetary Fund. Fiscal Monitor. Elektron manba. <https://www.imf.org/en/Publications/FM>
17. World Bank. World Development Indicators. Elektron manba. <https://databank.worldbank.org/source/world>

development-indicators

18. OECD. Trade Facilitation Indicators. Elektron manba. <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/trade-facilitation.html>
19. UNCTAD. Review of Maritime Transport. Elektron manba. Murojaat sanasi: 17.07.2026 // URL: <https://unctad.org/topic/transport-and-trade-logistics/review-of-maritime-transport>
20. Asian Development Bank. Central Asia Regional Economic Cooperation Program. Elektron manba. Murojaat sanasi: 17.07.2026 // URL: <https://carecprogram.org/>

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100